

Familieopstelling met de personages uit je verhaal

Een familieopstelling met de personages uit je verhaal—dat klonk me als iets dat zou kunnen werken. Had Jaap Robben het tenslotte ook niet gedaan voor Schemerleven? Dus voegden we deze workshop toe aan het aanbod van de Querido Academie.

Gisteren, zaterdag 15 maart was het zover. Ik had de docenten Rick Willemse (coach) en Rebekka Bremmer (schrijfdocent/auteur) gevraagd of ik erbij mocht zijn, want ik wilde het weleens in de praktijk zien en er een verlag van schrijven. Dat mocht, op één voorwaarde: als het nodig was, zou ik meedoen in de opstellingen. Prima: leek me leuk en leerzaam. Nu is het de zondag erna en ik probeer nog steeds te begrijpen wat ik heb meegemaakt.

De eerste stappen in de opstelling

Gisteren, in de Ramenzaal van Athenaeum Boekhandel, komen vanaf half tien de vier deelnemers binnen. Ze maken voorzichtig kennis met elkaar. Niemand kent elkaar, ik ken twee deelnemers van een eerdere cursus. Een zekere spanning is voelbaar—maar dat is niet anders dan bij andere cursussen van de QA. Je gaat jouw verhaal delen met anderen. Wat zullen ze ervan vinden? Zullen ze het begrijpen?

Zullen ze het begrijpen?

Rick en Rebekka beginnen met een korte uitleg over familieopstellingen en hoe we ermee aan de slag gaan. Daarna pitchten de deelnemers hun verhalen: waar gaat het over, wie zijn de hoofdpersonen, wat is het conflict? Houten poppetjes en Playmobil-figuurtjes helpen om het visueel te maken. Eigenlijk is dit ongemerkt al de eerste opstelling. Iedereen mag vragen stellen. En die komen er. Vol aandacht worden de verhalen aangehoord en van commentaar voorzien.

De opstellingen beginnen

Daarna krijgt iedereen zijn eigen opstelling. Bij de eerste kijk ik nog vanaf de zijlijn toe. Niet alleen personages, maar ook concepten als erkenning en macht blijken opgesteld te kunnen worden. En de mensen die rollen aannemen—de andere deelnemers—ervaren in hun rol levensechte gevoelens. Zelfs als ze geld of macht vertegenwoordigen, voelen ze nabijheid, afstand, warmte en kou. Ik vind het fascinerend, maar ben ook een tikje sceptisch.

Bij de tweede opstelling moet ik eraan geloven. Ik krijg de rol van een personage dat de twee tijdperken in een verhaal moet verbinden. Ik ga staan waar ik denk dat de auteur me wil hebben. Wonderlijk: ik voel me op die plek opeens verdrietig. Wanneer de coach ernaar vraagt, ontken ik dat eerst. Later geef ik toe: ja, ik voel het echt. Even later stap ik, zonder erbij na te denken, een paar passen naar achteren. "Waarom?" vraagt de coach. Mijn antwoord komt vanzelf: "Omdat ik hier geen rol heb." Dat is geen bewuste gedachte, het gaat vanzelf. Wat gebeurt hier?

Daarna volgen nog twee opstellingen waarin ik ook een rol krijg. En telkens overkomt me hetzelfde: ik beweeg mee met de situatie, ik reageer op de andere personages zonder dat ik het bedenken. Er gebeurt iets wat ik met mijn hoofd niet kan bevatten.

En dan de vraag... helpt het je verder bij je boek?

De verschillende opstellingen leverden de deelnemers nieuwe, verrassende inzichten op in de plot van hun verhaal, maar vooral ook in de personages en hun onderlinge verhoudingen. Die bleken vaak anders dan de auteur bedacht had. Een paar quotes:

"Het is een hele originele manier om met je boek aan de slag te gaan en het heeft me ontzettend veel inzichten gegeven."

"Interessante workshop waarbij je de onderstroom leert kennen van je verhaal en personages. Zo had ik nog geen hoofdpersoon voor mijn boek gekozen. Maar bleek die anders dan ik had kunnen bedenken. Dat was wel verrassend."

"Het heeft me veel nieuwe inzichten gegeven voor zowel mijn boek als mezelf. Ik weet nu beter wat er mist in mijn verhaal (gevoel!) en heb meer inzicht gekregen in het conflict."

En nu is het aan de deelnemers om die inzichten te verwerken in hun boek!

Jeroen Kans, Querido Academie